

22. 9. 2020 • Kostel sv. Šimona a Judy

ARVO PÄRT /*1935/

Cantus in memoriam Benjamin Britten

WOLFGANG AMADEUS MOZART /1756–1791/

Koncertantní symfonie pro housle a violu Es dur K 364

Allegro maestoso

Andante

Presto

Symfonie č. 29 A dur K 201

Allegro moderato

Andante

Menuetto: Allegretto — Trio

Allegro con spirito

Rita ČEPURČENKO | housle

Jan NYKRÝN | viola

SYMFONICKÝ ORCHESTR HL. M. PRAHY FOK

Petr POPELKA | dirigent

*Koncert se koná pod záštitou J. E. Evy-Marii Liimets,
velvyslankyně Estonska v Praze.*

■ **ARVO PÄRT** /*1935/

Jeden z nejvýznamnějších současných skladatelů Arvo Pärt se narodil v Paide, v tehdy ještě samostatném meziválečném Estonsku. Mezi lety 1958–1967 pracoval jako hudební režisér u nahrávací společnosti a skládal filmovou a televizní hudbu. Zároveň s tím na Tallinnské konzervatoři studoval skladbu u Heina Ellera. S ohledem na jeho další skladatelský vývoj asi překvapí, že jeho raná díla byla neoklasicky laděná. Brzy ale přišlo Pärtovo „avantgardní“ období – využíval technik serialismu, aleatoriky, dodekafonie, sonorismu nebo algoritmické kompozice. Poměrně brzy ale přichází zásadní zlom – od začátku 70. let se začíná věnovat studiu středověkých chorálů a renesanční polyfonie. Zároveň se obrací k náboženství a meditacím o životě a smrti. Od roku 1976 (konkrétně od skladby *Für Alina*) využívá zvláštní skladatelskou techniku zvanou tintinnabuli (z latiny – zvonky). Pärt svoji metodu popsal takto: „Zjistil jsem, že stačí, když hezky zazní jediná nota. Tato nota, tichý zvuk nebo okamžik ticha je mi příjemný. Pracuji s několika málo elementy – jedním, dvěma hlasy. Stavím z jednoduchých materiálů – trojzvuků v jedné tónině. Tři tóny souzvuku jsou jako zvonky, proto používám název tintinnabuli.“ Často bývá jeho styl zmiňován v souvislosti s hudebním minimalismem, ovšem jde o příbuznost jen částečnou. Spíše bychom mohli souhlasit s jeho zařazením mezi „spirituální minimalisty“, jako je např. Henryk Górecki. Jeho díla jsou každopádně mimořádně sugestivní, jejich dopad na posluchače je těžko srovnatelný s čímkoliv v současné klasické hudbě.

Pärtův kánon **Cantus in memoriam Benjamin Britten** je především meditací o smrti, inspirované úmrtím autora oblíbeného i velmi obdivovaného skladatele (Britten zemřel roku 1976, *Cantus* vzniká o rok později). Tento obdiv ale u Pärta vznikl poměrně pozdě, o to víc ho však Brittenův odchod zasáhl. Pärt sám k tomu poznamenal: „Těsně před jeho smrtí jsem začal oceňovat neobvyklou čistotu jeho hudby – čistotu stejného druhu, jako v baladách Guillaumea de Machaut. A kromě toho jsem už dlouho chtěl Brittena osobně potkat – a teď na to nedojde.“ Toto mlčení mezi oběma skladateli mělo podstatný vliv na vznik dnes uváděného díla, které je jinak psáno v typickém pärtovském stylu. Skladatelův životopisec i renomovaný interpret v jedné osobě, Paul Hillier, v této souvislosti zmiňuje, že „jak žijeme, závisí na našem vztahu se smrtí: jak děláme hudbu, závisí na našem vztahu k mlčení.“ Dílo proto začíná i končí mlčením – a tím nemáme na mysli koncertní konvence, ale ticho, které je přímo předepsáno v partituru. Naznačuje to, že z ticha vycházíme a na konci cesty se od něj opět navracíme.

■ WOLFGANG AMADEUS MOZART /1756–1791/

Princip koncertantní hry se prosadil v období baroka, kdy se v orchestrální partituru začaly individualizovat jednotlivé nástroje a skladatelé vědomě uplatňovali jejich specifické zvukové i technické vlastnosti. Postupem vývoje tak vznikl koncert pro sólový nástroj s doprovodem orchestru jako jeden z charakteristických druhů hudebního klasicismu a v dalším období se z něj pak stále více stával prostředek k soutěžení nástrojových virtuózů. Koncertantní symfonie tvoří jakýsi mezistupeň. Sólové hlasy jsou v zásadě součástí orchestru, v jehož rámci je jim přidělena sólová (koncertantní) úloha. K nejznámějším skladbám tohoto typu náleží koncertantní symfonie Wolfganga Amadea Mozarta, dvě v Es dur, z nichž v jedné jsou koncertujícími hlasy housle a viola, ve druhé čtyři dechové nástroje – hoboj, klarinet, lesní roh a fagot. Třetí skladba tohoto typu v A dur zůstala nedokončená a existuje pouze v cizích rekonstrukcích, resp. dokoňováních. Koncertantními nástroji jsou v ní housle, viola a violoncello. **Sinfonia concertante Es dur K 364** vznikla pravděpodobně roku 1779 v Salcburku. Autograf se zachoval jen fragmentárně (autentické jsou například kadence k první a druhé větě), důležité prameny tak představují opisy různé provenience. Hlas koncertujících houslí pochází z pera salcburského opisovače Josepha Richarda Estlingera, ostatní hlasy jsou dílem vídeňských opisovačů. Charakter skladby prozrazuje vliv tzv. „mannheimské školy“, včetně oblíbeného tečkovaného rytmu a působivého užívání crescenda. Exponování koncertujících nástrojů na pozadí orchestru, jehož obsazení tvoří smyčce a dvojice hoboju a lesních rohů, je dokladem Mozartova mistrovského smyslu pro zvukové detaily. Zajímavostí je, že stejně jako u fragmentu *Koncertantní symfonie A dur* je hlas koncertující violy notován v tónině D dur. Nástroj bylo tedy třeba přeladit výš a tím také byl jeho málo průraznému tónu zajištěn odstup od violových hlasů tutti orchestru.

Wolfgang Amadeus Mozart má na svém kontě 41 číslovaných symfonií. Tu první složil jako osmiletý během rodinného turné po Evropě v létě 1764 v Londýně. O deset let později vzniká jeho **Symfonie č. 29 A dur K 201**, kterou dokončil 6. dubna 1774. Spolu se *Symfonií č. 25* je to jedna z jeho známějších raných symfonií.

První věta je v sonátové formě s ladným hlavním tématem charakterizovaným oktávním skokem směrem dolů a ambiciózními pasážemi. Druhá věta je opět v sonátové formě. Pro třetí větu, menuet, jsou typické nervózní tečkované rytmy a staccatové fráze; trio působí působivým kontrastem. Energická poslední věta opět v sonátové formě se vrací obloukem zpět k první větě oktávním skokem v hlavním tématu.

■ Petr POPELKA | dirigent

Petr Popelka překvapil odbornou veřejnost svým strmým nástupem na mezinárodní dirigentskou scénu. Orchestry i publikum si získává svou srdečností, zápalem a muzikalitou. Od sezóny 2020/21 se již plně věnuje dirigentské kariéře jako šéfdirigent Norského rozhlasového orchestru (KORK) a hlavní hostující dirigent Janáčkovy filharmonie Ostrava (JFO). V sezóně 2019/20 zastával Petr Popelka jako vůbec první v historii pozici Conductor Fellow (asistent šéfdirigenta Alana Gilberta) u orchestru NDR Elbphilharmonie v Hamburku.

V sezóně 2020/21 čekají Petra debuty s Bergen Philharmonic (Dvořák), Stuttgarter Philharmoniker (Rachmaninov, Dvořák), s Deutsche Radio Philharmonie Saarbrücken (Prokofjev), s Gewandhaus-Oktetem Lipsko (Mahler/Schönberg, J. Strauss) či s Aalborg Symphony Orchestra (Smetana).

Je opakovaně zván ke spolupráci s Dánským národním symfonickým orchestrem, s orchestrem Norské opery v Oslu, Maďarskou státní operou v Budapešti, s norskou Arctic Philharmonic či s Moravskou filharmonií Olomouc.

Petr Popelka se věnuje se stejným nadšením jak koncertantnímu, tak opernímu repertoáru, je velkým příznivcem soudobé hudby. V drážďanské Semperoper nově nastuduje operu Ariberta Reimanna *Gespensersonate* (Strašidelná sonáta) a po loňské premiéře znovu uvede operu Petera Eötvöse *Der goldene Drache* (Zlatý drak).

V roce 2017 obdržel cenu Neeme Järviho (Neeme Järvi Prize) pro nejlepšího mladého dirigenta Akademie Menuhinova festivalu ve švýcarském Gstaadu. Důležité dirigentské impulsy získal studiem u dirigenta Vladimira Kiradjieva a absolvováním mistrovských kurzů u Petera Eötvöse, Alana Gilberta, Jaap van Zwedena a Johannese Schlaefliho.

Petr Popelka rovněž komponuje. V roce 2015 byl rezidenčním skladatelem festivalu v rakouském Mödlingu, kde dirigoval premiéru své kompozice *Labyrinth of the Heart*.

Vystudoval hru na kontrabas na konzervatoři v Praze, poté pokračoval ve studii na vysoké hudební škole v německém Freiburgu a v letech 2010–2019 byl zástupcem sólo kontrabasisty v Sächsische Staatskapelle Dresden.

■ Rita ČEPURČENKO | housle

Studovala konzervatoř a vysokou hudební školu v Leningradě ve třídě prof. Borise Gutnikova, kterou absolvovala roku 1983. Byla první houslistkou kvarteta konzervatoře Rimského-Korsakova a v sezónách 1984–1986 členkou Leningradské filharmonie. Aspiranturu završila v roce 1986. V roce 1993 vedla v Lille ve Francii smyčcové sexteto. Roku 1995 se jako první žena v historii Symfonického orchestru hl. m. Prahy FOK stala koncertním mistrem. Účinkuje též jako sólistka tohoto orchestru. Intenzivně se věnuje také komorní hře, byla zakladatelkou a primáři kvarteta Vítězslavy Kaprálové. V roce 2011 založila spolu s hobojistkou Liběnou Séquardtovou komorní soubor Musica Pro Anima, složený ze členů FOK.

■ Jan NYKRÝN | viola

Jan Nykrýn vystudoval hru na violu na Pražské konzervatoři. Cenné hráčské zkušenosti získal na Lawrence University v USA, kde vystoupil i jako sólista s Fox Valley Youth Symphony Orchestra, dále na Madeline Island v USA na mistrovských kurzech pod vedením členů souboru Cleveland Quartet a na kurzech v Oxfordu u Kató Havas. Svá studia dokončil na Univerzitě Karlově v roce 2002.

V letech 1995–2007 působil v komorním souboru České noneto, se kterým několikrát procestoval Spojené státy americké i mnoho evropských zemí, a podílel se na nahrávkách pro rozhlasové i televizní společnosti na celém světě (Český rozhlas, Česká televize, National Public Radio – USA), stejně tak jako na desítky CD pro

Harmonia Mundi – Praga Digitalis. Jeho zájem o komorní hudbu ho přivedl ke spolupráci s dalšími soubory, např. Musica Pro Anima nebo Praga Camerata, je zakládajícím členem Parnas Ensemble. Komorní hudbě se věnuje i pedagogicky na kurzech, které pořádá Kinsky Trio.

Od roku 2005 je členem Symfonického orchestru hl. m. Prahy FOK, se kterým v minulosti vystoupil též jako sólista.

■ SYMFONICKÝ ORCHESTR HL. M. PRAHY FOK

Symfonický orchestr hl. m. Prahy FOK je oficiálním orchestrem hlavního města Prahy. Založen byl roku 1934. Zkratka FOK symbolizuje původní zaměření orchestru (Film – Opera – Koncert). Orchester nahrál hudbu k většině českých filmů 30. let. Mezi prvními byly *Hrdinný kapitán Korkorán*, *Dívka v modrém*, *Hej rup!*, *Svět patří nám*, *Škola základ života*, *Tři vejce do skla*, *Kristián...*

Orchester sídlí a koncertuje v atraktivním prostoru Smetanovy síně Obecního domu, který je jednou z nejznámějších secesních staveb v Praze. Každou sezónu orchestr odehraje v Praze padesátku koncertů a odjíždí hostovat do zahraničí. V nabídce FOK jsou i komorní koncerty v kostele sv. Šimona a Judy, klavírní recitály ve Dvořákově síni Rudolfiny, cyklus komorních koncertů *Obrazy* a hudba v Anežském klášteře nebo *Slovo a hudba* v Divadle Viola.

V posledních letech se orchestr vrátil k tradici zahajování sezóny koncertem s filmovou hudbou ve Valdštejnské zahradě.

Na postu šéfdirigenta se vystřídali mj. Rudolf Pekárek, Václav Smetáček, Jiří Bělohávek, Petr Altrichter, Gaetano Delogu, Serge Baudo, Jiří Kout, Pietari Inkinen. Od sezóny 2020/2021 stojí v čele orchestru Tomáš Brauner, hlavním hostujícím dirigentem je Jac van Steen.

Umělecké renomé a respekt orchestru spoluvytváří a současně podtrhuje spolupráce s mezinárodně uznávanými dirigenty (Václav Talich, Rafael Kubelík, Karel Ančerl, sir Georg Solti, Seiji Ozawa, Zubin Mehta, sir Charles Mackerras, Gennadij Rožděstvenskij, Eliahu Inbal, Muhai Tang, Helmuth Rilling, Andrej Borejko ad.) a špičkovými sólisty (David Oistrach, Isaac Stern, Josef Suk, Vadim Repin, Pinchas Zukerman, Arthur Rubinstein, Rudolf Firkušný, Svjatoslav Richter, Claudio Arrau, Murray Perahia, Ivan Moravec, Garrick Ohlsson, Maurice André, Christian Lindberg, Mstislav Rostropovič, Mischa Maisky, Heinrich Schiff, Edita Gruberová, Katia Ricciarelli, Gabriela Beňačková, Eva Urbanová, Peter Dvorský, Thomas Hampson, Ruggero Raimondi, Renée Fleming, Sergei Nakarjakov, José Cura ad.).

Symfonický orchestr hl. m. Prahy FOK hostoval ve většině evropských zemí, opakovaně ve Spojených státech amerických, tradičně zajíždí do Japonska. Navštívil rovněž Jižní Ameriku, Portoriko, Tchaj-wan, Koreu, Turecko, Izrael, v poslední době Omán, Čínu a další země. V roce 2017 orchestr zavítal do vídeňského Konzerthausu, na turné do Japonska, Španělska a Německa, v roce 2018 absolvoval zájezdy do Řecka, Polska nebo Rakouska. V roce 2019 uskutečnil opět zájezd do Japonska a absolvoval mimořádně úspěšné turné po Velké Británii s Mahlerovou Symfonií č. 3.

Dlouhou tradici orchestru dokládá také rozsáhlý katalog gramofonových, rozhlasových a televizních snímků.